

MEGJELEN
minden
P É N T E K E N .

Előfizetési díj:
Egész évre . . . 6 frt. —
Fél évre 3 „ —
Negyed évre . . 1 „ 50

DÉLIBÁB.

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi hetilap.
Felelős szerkesztő és kiadó: Gróf CSÁKY ALFONS.

SZERKESZTŐSÉG
és
KIADÓ-HIVATAL:
Varga-utcán 2256 sz.
KÉZIRATOK
nem adatnak vissza.
Hirdetések
a legjutányosabb ár
mellett vétetnek fel.

II. ÉVFOLYAM.

DEBRECZEN, 1878. OCTOBER 4.

40. SZÁM.

V á g y.

Kell, hogy hozzád visszatérjek!
Vissza minden áron.
Kell, hogy végre teljesüljön
Ez egyetlen álom.
Kell, hogy nekem is viruljon
Az öröm virága,
S hogy enyém legyen a földnek
Legdicsőbb leánya.

Hozzát sóhajt vissza lelkem,
Hozzát szakadatlan'!
Hogy elsűgja lábaidnál:
Ime, hű maradtam!
Hozzát sóhajt vissza lelkem,
Vissza minden áron. . . .
Óh, e vágya, szomjúsága
Lesz az én halálom!

Reviczky Gyula.

A p i n c z e l a k á s.

— Elbeszélés. —

Vértesi Arnoldtól.

I.

Biz ez a lépcső sötét, edes olvasóm, a merre le-
megyünk; de a szegény ember mindig megtalálja az
utat ebben a sötétségben is és soha nem törí ki a nya-
kát, ámbár néha szinte óhajtáná. Hej! a szegény em-
bernek szívós az élete és soha sem végződik be ak-
kor, mikor kellene.

Legalább Hombár András azt hiszi. Hiába mondja
neki sohajtva, szomorú megnyugvással a felesége, hogy
a jó isten mindent a legbölcsebben elrendelt; Hombár
András fejét rázza s dörmögve feleli: Könnyű a pa-
poknak azt hirdetni, de hordanának csak egész nap
buzás zsákokat a dunaparton, mint Hombár András,
hát majd másképp beszélnének.

— Aztán nem is az a legnagyobb baj még, —

mormogja a zsákhordó s a nagy bozontos fej harago-
san inog a vastag vörös nyakon; — az ember előbb-
utóbb beletörődik abba is, mint akármelyik más igás
barom. Csakhogy az igás barom mindig kap enni, de
az ember nem kap mindig. Hanem az sem volna még
baj; az ember koplal egy kicsit. . .

— És takarékoskodik, — szól közbe félénken
az asszony.

A mogorva ember egy perczig nem felel, csak
szemeit mereszti az asszonyra, azokat a sötét, zord, vé-
res erekkel átfutott szemeket.

— Takarékoskodni? — hörgi aztán tompán s
hangjában valami rettenetes, mély, elfojtott fájdalom
rezeg. — Kinek akarsz te takarékoskodni? Kinek?

Az asszony megdöbbenve hallgat s csak nagy so-
kára mer újra megszólalni, félénken férje vállára
téve kezét.

— Az isten még mindent jóra fordíthat András.

— Mit fordíthat jóra? — tör ki a férfi ajkán a
szó s a véres, szilaj szemek daczosan tekintenek föl-
felé, mintha a pinczeszoba bolthajtásán túl keresztül
látna egészen ama másik boltozatig, mely ragyogó ké-
ken emelkedik ott fönt a távolban, de a honnan nem
száll be egyetlen sugár sem e sötét szivbe. — Mit
fordíthat jóra az isten? Visszaadhatja talán gyerme-
keimet.

— Óh igen, visszaadhatja, — akarja mondani a
szegény asszony, de nem meri.

Csak sohajt, hallgat s engesztelő, esdeklő pillan-
tással tekint az elkeseredett emberre, ki az istennel
pöröl.

— Visszaadhatja nekem valaki, ami elveszett? —
Föltámaszthatja kis fiamat? Ott láttam azon az ágyon
kiterítve. Az a vánkos volt épen fejcskéje alatt, a
melyiken én alszom most. Azon fogok aludni, míg
élek és reá fogok gondolni mindig, mikor ő feküdt
rajta, szemecskéi behunyva és ártatlan kis teste meg-
dermedve. Látom, mindig látom őt, mellettem fekszik
minden éjjel és sokszor kinyujtom kezemet, hogy meg-
tapogassam; de akkor már nincs ott.

Az asszony csöndesen zokog. — A férfi tompán
mormogja:

— Nincs, nincs, sehol sincs, csak egy pár marék por és hamu van belőle lent a földben!

Most a férfi is eltakarja arcát két kérges kezével. Vállai meg-meg rándulnak s a széles mell hörögve bocsát ki valami hangot, mely ép úgy lehet sohajtás, mint káromkodás.

Felesége mellette áll. — Lassan peregnék végig a könyvek a fonnyadt, bánatos női arczon; hanem úgy látszik, mintha a könyvek közt a megdicsőülés sajátságos fénye rezegne e szegény asszony arcán a homályos pinczeszobában.

— Az ur adta, az ur el is vette, — szól halkán. — Most fönt van kicsikénk, ott fönt az angyalok közt.

A férfi elkapja két kezét arczáról s vadul villogó szemei megint föltekintenek. És azok a szemek most még ijesztőbbek, a mint szétmozsoló könyecseppeken át merednek fölfelé véres ereikkel, mintha fenyegetve keresnek ott messze a kék égbolton tul azt, aki elvette tőlük a gyermeket.

— Elvette!

Csak ez az egy szó cseng füleiben, csak ez az egy szó marad meg agyában.

— Elvette! Irgalmatlan elvette. Pedig oly jó, oly kedves, oly ártatlan gyermek volt. És mikor már ott feküdt mereven, hidegen, kis kacsoi összetéve a mellén, mintha imádkoznék: „Édes jó istenem, hagyj engem itt az én szüleimnél, akik úgy szeretnek, akik úgy fognak busulni utánam!” — megesett volna rajta a szíve még annak is, akinek köből van. De az isten elvette; mert az isten nem hagy meg a szegény embernek egyebet mint gondot, búbanatot, szégyent, nyomorúságot... Csak azt, semmit egyebet!

Az asszony megborzad.

— András! András! Ne vétkezzél ezen a szent napon!

Az elkeseredett ember dühösen üt öklével az asztalra. Eh! mit neki a szent nap! Ő ma is zsákot hordott. S ha legalább tudná, hogy miért, kiért?... Ha tudná, hogy kiért?

Benyul zsebébe s oda dob az asztalra egy csomó ezüst hatost.

— A többit elittam, — kiált föl keserűen. — Hisz mit tehetnék egyebet? A szegény embernek legjobb, ha borba temeti az esztét. Mennél kevesebb marad belőle, annál jobb és ha egészen behomályosodik a feje, hogy olyan lesz belül mint a sötét éjszaka, az a legjobb.

— András! — szólal meg újra szeliden, szomorúan a nő.

A férfi megfordítja fejét s szemei némán, komoran merednek nejeére.

— Hallod ott künn?... — szól az asszony; de a komoran villogó szemek pillantására hangja ismét elakad.

Az utcák zaján át behallatszik a nyitott ablakon a harangzó és oly ünnepélyesen kongnak bongnak a harangok, az egyik élesen, a másik vastagon és mind-

egyik oly vidáman s a szegény asszonynak úgy rémlik, mintha azt kiabálnák be az ablakon: „Jertek! jertek! Föltámadott a Jézus! Jertek! jertek!”

— Hallod? — ismétli félelken az asszony.

— Hallom, — válaszol komoran a férj; — a templomba harangoznak föltámadásra. De ki támasztja föl az én fiamat a sirból? Csak siessen a templomba, akinek van miért hálát adni; nekem nincs miért. Két szép gyeregem volt s mikor az egyiket betettük a korporsóba, azt gondoltam magamban, legalább megmaradt a leány... szép, viruló leány. Ha végig mentem vele az utcán, minden szem utánunk nézett s büszkeségtől dagadt a szívem. Csak néztek, gondoltam magamban, ez az én gyöngyvirágom, az én örömem, az én gyönyörűségem. Most már az is oda lett... Örökre oda!

Az isten még visszahozhatja, — susogja, könyeit törülgetve a szegény asszony.

— Nem! ne hozza vissza!... Ide ne hozza vissza! — fakad ki a férfi s szemei szikráznak és összeszorított ökle az asztalt döngeti. Nem akarom látni sem élve, sem halva a becselent. Ezen a küszöbön át ne lépjen suhogó selyem ruhájában, melyet a gyalázat árán vásárolt. Veszszen ott, a hol van. Irt talán?

— Nem, nem irt, — dadogja az asszony s remegve nézi férje irtózatos fölindulását, ki mint a vadállat dühösen kering a szobában, összeszorított ökleivel feje fölött hadonázva, vérben forgó szemei kidülledve, arca elvörösödve.

— Veszszen ott, a hol van a nyomorult! Nem akarom tudni, hol van és kérjed az istent, ha irgalmas akar lenni hozzá, ne találkozzam vele soha... soha!

Néhány perczig elnémul minden a pinczeszobában. A dühöngő apa lebocsátja fölemelt karját, abba hagyja a föl s alajárást és tompán bámul egy helyre a sarokba. Az asszony halkán sir, de oly halkán, hogy nesztet sem hallhatni.

A szoba lassanként mindegyre jobban behomályosodik. Már künn is leereszkedik az estszürkület a magas falak közé s a mocskos udvarról a homálylyal együtt pálinkás hordók és kátrányos ponyvák büze ömlik be az ablakon. De az udvaron nem jár-kele most senki, nem gurítgatják a hordókat, csak a házmester gyerekei állnak épen az ablak előtt, az öröm ragyog lekvárral bemázolt pofók arcaikról s piros tojásaikat mutogatják egymásnak.

A férfi a pinczeszobából nem néz oda, de az asszony szemei megakadnak a gyermekeken, sóhajt és könyei sürűbben ömlenek alá fonnyadt, sápadt arcán.

A harangok még kongnak-bongnak s hivogatják a keresztény lelkeket a templomba; hanem a szegény asszony életében most először érzi úgy, mintha az a harangzó nem neki szólna, mintha neki igazán nem volna miért hálát adni s miért örülni a Krisztus föltámadásán.

Elszörnyed, amint rajta kapja magát ezen a gon-

dolton, s mintha oltalmat keresne az ellen, hirtelen fölkapja imádságos könyvét, mely már ott fekszik kikészítve az ágyon s áhitatosan keblehez szorítja.

Aztán még egyszer oda megy férjéhez s félénken vállára teszi kezét. Nem szól, de a férj megérti így is. Komoran rázza az bozontos fejét s halkan rekedten mormogja:

— Csak ereddj magad!

II.

Künn még mindig csilingelnek, zúgnak, búgnak, vékonyan, vastagon a harangok. A homályos pinczeszobában egyedül ül az asztalra könyökölve a zsák-hordó. Az udvarról eltűntek már a házmester gyerekei is lekvárfoltos, mosolygó, boldog képökkel s piros tojásaikkal. A komor ember nem lát már semmit, csak sötétséget maga körül s az a darab megvilágított mocskos fal ott szemközt az udvarban, hová néhány homályos sugár esik valami pislogó lámpából, csak arra szolgál, hogy még ridegebbnek tűnjék föl körül ez a sötétség.

A boldogtalan embernek lelkében is olyan, a sötétség; oda is esik egy-két sugár az emlékezet világából, de nem képes földeríteni a rettenetes sötétséget.

Egy szép sugár leányka bontakozik ki néhányszor a homályból, de aztán gyorsan megint el-eltűnik. — A komor ember összeszorítja izmos kezével homlokát, mintha ki akarná onnan szorítani annak a leánynak minden emlékezetét.

— Átkozott az emlékezete is! — mormogja magában.

Hanem azért, amint ott ül mogorván lekönnyökölve s tompán bele bámulva a sötétségbe, minduntalan meg-meg lebben előtte az a fiatal leányalak és mindig úgy, a milyen volt azelőtt, azokkal a szép ártatlan szemekkel.

(Folyt. köv.)

Két fiatal poéta.

Ki a mai irodalmi produkeziókat figyelemmel kíséri, lehetetlen, hogy leendő szépliteratúránk jövője felől egy kis elmefuttatást ne tegyen. Soha annyi szépirodalmi lap nem volt, mint ma van és soha annyi új névvel nem találkozunk — aránylag olyan rövid idő alatt — mint mainap. Nagyon természetes, hogy itt csupán a szorosan vett költői jelenségeket veszem figyelembe.

S tán jól is van ez így.

Régibb poétáink majd mind pihennek vagy, ha elvéve megszólalnak is, látszik, hogy az a hang már csupán a kijátszott lant hangja s a régi, erőteljesebb, gyűjtőbb, megragadóbb lelkesülésnek s költői inspirációnak halvány, legtöbbször erőtlenségre és színtelen visszaverődése. Érzik belőle, hogy a lant poros, a húrok nagyon engedtek s a koboz repedezni készül. Meggyőződésből mondom, hogy régibb, dicsőségteljes utakat befutott költőink újabb műveiben alig van egyéb figyelemreméltó, a gyakorlat által elsajátított, mondjuk művészi fogások-

nál és külalaknál; még a kivétel erőtelje is hiányzik, nem vehető figyelembe intencióit, eszméit, anyagának berendezését stb.

Ott vannak például Arany újabb költeményei. Ki tudná azt bebizonyítani, hogy a „Tetemre hívás“, melyet a „Fővárosi lapok“ s utána az összes hazai sajtó minden eddigi balladáit közt a legkitűnőbbnek tart, a „Walesi bardok-“ „Szondi két apródja“ — „V. László“-nál drámaibb — s az „Ágnes asszony“-nál megrázóbb tragikai hatás tekintetében előbb állna? Vagy a „Tölgyek alatt“ című költeményében művészi külalaknál, a „Városliget“-ben majdnem lapos prózai részletezésnél s ama ismert buzdító versben száraz elmélkedésnél, a hatást kereső s többnyire el is érő művészi kidolgozást leszámítva, egyebet találna?

De ott vannak Dalmady, Tolnai s a későbbiek közül a Benedek Aladár stb. újabb költeményei; a legtöbbnek összes érdeme az, hogy Dalmady, Tolnai stb. írta.

Nem is csoda. Hiszen az ötvenes, hatvanas évek poétikus hangja ma már kénytelen meggyengülni, elmosódni az újabb és sikerült dalhangok mellett. Az előbbiek, a negyvenesek s pláne az azt megelőzők meg majdnem együgyűek s nevetségesek. Akármennyit lehetne a régibb költőkől, Garaiból, Bajzából stb. idézni, mikén a mai kényesebb ízlésű olvasó legfelebb mosolyogna.

Az új nemzedéknek igen sok tehetséges tagja van, ki ismeri vagy legalább megismerni igyekszik a kor hangját s annak tud is kifejezést adni. Ki erre nem képes, az nem is tartozik a számottehető s reményre jogosítók közé. S ilyen nagyon sok van; ezeknél, mi némi figyelmet érdemel, legfelebb a gyakorlat által elsajátított ügyes technika. S ezzel nem sokra megyünk. Ma már a legkisebb lyrai költeménytől is megköveteljük, hogy bizonyos drámai erővel bírjon, művészi inverziói s rendszerint meglepő, csattanó befejezései legyenek. Ezek nélkül hatásra, becsre mainap lyrai költemény nem számíthat.

A két fiatalabb poéta, kiről most röviden megemlékezni akarunk: Aradi József és Somló Sándor. Bizonyos tekintetben mindkettő hasonlít egymáshoz. Szerencsétlenek; egyik (Aradi) elhalt, másik (Somló) hűtlen kedvesét siratja. Fáj mindkettőnek a veszteség; e fájdalom bús melancholiába süllyeszti őket, magukba vonulnak s keseregnek; lelkük nem jajgat megrázó s kétségbeesítő fájdalokban mint a Byroné, nem vérzik mint az Endrődié vagy Reviczkyé vagy a Vay Saroltáé, hanem sir csöndesen s anélkül, hogy igényt tartana a mélyebb részvételre; sirásuk gyöngé s óhajokba olvad, e s óhajok jönnek napvilágra s ülepednek le egy-egy busongó versben. Legtöbbször mindketten a multtal foglalkoznak, mintha erőszakkal keresnék a fájdalmat, hogy sirhassanak. A Somló fájalmába, az Aradiétól elütőleg, néha egy kis lemondás s többször gúny vegyül, ami rendszerint így is történik, ha a hűtlen elérhetlen magában áll felettünk s amellet már a másé lett. Ebben áll Somló természetessége, mi azonban nagyon sokszor

disharmonikus önvallomásokká és önkisebbitésekké fajul az érzelem őszinteségének rovására.

Az Aradi fájdalma mindvégig fájdalom marad s lépten-nyomon háborgatja. Valahányszor a „kis lak“ s a „hárs“ szemébe ötlük vagy eszébe jut, — ami pedig minduntalan megesik — sóhajt s a sirra gondol, melyben kedvese nyugszik. Őt minden kis emlék fájó dalra fakasztja s ez mutatja fájdalmának igazabb hangját, míg Somló inkább a képzelemhez fordul s ott keresi a tárgyakat. Aradi szerelme igazibb, mélyebb s inkább részvétre kelt, ami egyedüli célja is, mint a Somlóé, ki erre nem is aspirál.

Alaphangja tehát mindkettőnek van, csak tárgyaik nem elég változatosak s kivitelük nem felel meg a mai lyra fennebb jelzett követelményeinek. Költeményeik olyanok, hogy toldással vagy megrövidítéssel is épen azok maradnának, amik. Pedig — mint mondók — a lyrai költeménynek is bevégezett, tervszerű egészek, önmálló darabnak kell lennie, melyen változtatás csakis ronthat. Ez az oka, hogy szép és gyakorlott technikájuk mellett is, hatásra, feltűnésre nem számíthatnak s hogy talán a remélnél kevesebb figyelemben részesültek. Ezt azonban — ismervén mai irodalmi matadorainkat, kinnél minden inkább, mint a jóakarát és buzdítás, megvan — nem fogják zokonvenni s ha hivatást éreznek magukban, mit — úgy látszik — éreznek is s figyelembe veszik a fennebb mondottakat: „előbb vagy utóbb diadalmat arathatnak.“

Tehát excelsior!

Dengi János.

J á c z i n t.

Ürű, friss, zöld lombokból
Legyen a szemfedőm;
Fehér jácint borítson
Engem a terítőn.

Egy kis jácint simuljon
Szívemhez szorosán,
S legyen áldott virága
Mindig százszorosan!

„Hyacinth“ volt neved ah!
Gyermekkoromban rég,
Midőn egész lelkemmel
Szemedbe merülék;

Midőn a titkolt érzés:
Nem ejté nevedet,
S ennek a kis virág-név:
Hú elrejtője lett.

Oh! e virág simuljon
Némán szívemhez hát;
S kísérjen engem hozzád
Az örök életbe át.

Majthényi Flóra.

Budapesti levelek.

II.

Szeptember 30.

Már hetek óta a legnagyobb érdeklődéssel vártuk a népgyűlés eszméjének megvalósítását, azon reményben, hogy a nép felemeli hatalmas szavát s tiltakozni fog a kormány keleti politikája, Bosznia és Hercegovina okkupációjá ellen. — Végre elérkezett a várva-várt nap. Szept. 29-én d. u. jóval három óra előtt tengernyi nép hullámozott a lövelde udvarán s a közeli utcákban. — Egetverő éljenzés közt érkeztek meg a népgyűlést rendező bizottság tagjai. A szónokok beszédeit taps, kendőlobogtatás, közbekiáltások s hosszas, szünni nem akaró éljenzések szakították félbe. A határozati javaslatokat a fővárosi polgárság nagy lelkesedéssel magáévá tette. E szerint követelni fogják: seregünk visszahívását a harcztérről, s a kormányt nemzet-ellenes politikájáért vád alá helyezni. A népgyűlés tartama alatt a vidékről érkezett üdvözlő táviratok után ítélve, bizonyára az ország minden részében követni fogják a főváros magasztos példáját.

A sebesült vitézek, s a mozgósítottak és harcban elesettek családjainak gyámolítására, országszerte valóban dicséretre méltó buzgalommal folynak a gyűjtések; különösen a nemes szivű hölgyek buzgólkodnak azon, hogy lehetőleg enyhítsék a nyomort, a szenvedést, mely Bosznia okkupálása által előidézett. E célra a nemzeti színház tagjai ismét rendeztek szept. 29-kén egy jótékony célú előadást, ámde a nézőtér sajnos, csak félig telt meg; pedig az előadás ma is oly mulattató volt, mint a mult alkalommal Budán.

A népszínház karszemélyzete által rendezendő jótékonycélú előadás előre nem látott akadályok miatt végkép elmarad....

Szigligetiné Pálmay Ilka, a fővárosi közönség annyira kitüntetett kedvence, e hó 30-kán bucsúzott el a népszínházról a „Kornevilli harangok“ című hirneves operette Szerpolette szerepében, ezzel emelkedett az intézet elsőrendű tagjai közé, ez operette teremté meg jövőjét. Üde, csengő hangja, élénk játéka s bátor előadása által, kezdő létére, csakhamar meghódította a fővárosi közönséget. Elismert tény, hogy míg a népszínház csalogánya szabadságidejét élvezé, Szigligetiné igen jó szolgálatokat tett s a népszínház minden más tagja fölött legjobban helyettesíthette Soldosné

az operettekben. Némileg azonban hálátlanságot követett el azon intézet iránt, melynek valódi emelkedését köszönheti. A bucsú-estén a rokonszeny számos kifejezésével halmozták el. A „tekints oda, tekints oda“ dalánál koszorukat hánytak lábaihoz s gyakran és hosszasan megélték. Öltözöje kis virágos kerthez hasonlított, melyben két pompás kamélia bokrétán kívül számtalan virágcsokor díszlett. A kapott koszoruk egyikén széles nehéz kék selyem szalag s e felirattal volt ellátva:

„Ne menj el, maradj itt,
Majd meglátod jobb lesz itt!“

A másikon:

Ölébe a kikeletnek,
Gólya, fecske visszajönek;
Te nem jöhetsz, te ott maradsz,
Oh be kár, hogy magunkra hagysz.
Mint a madár késő ősszel,
Szomerúan, búsan mégysz el. — Isten veled!

Részünkről óhajtjuk és valószínűnek tartjuk, hogy elhamarkodott tettét megbánva, a népszínháznak mielőbb ismét tagja lesz.

Herczeghné Dancz Nina, ki másfél év előtt férjhezmenetelével a színipályától megvált, okt. 1-én lép fel ismét a népszínházban, mint szerződött tag; a „Falu rosszá“-ban Bátki Teresi szerepét játssza.

A „Kis herceg“ című nagy operettére lázas tevékenységgel folynak az előkészületek. — Okt. 10-kén este 6 órakor tartják meg belőle a főpróbát. Első előadása 11-kére van kitűzve. Az előadásról részletesen fogok írni.

Sakk a királynak!

(Válasz a „Visszhang“ írójának.)

Irja: „nagy élvezettel és igazi lelki gyönyörrel olvasta cikkemet.“

Elismeri, hogy cikkem jó akaratu, és nemes irányu, sőt osztja is nézeteimet: azt mondja — a cél mindkettőnkénél egy.

Nem akarom érteni önt!

Hisz az ön sorai, mintegy czáfolatként állanak az enyémekek szemközt, sőt oly dolgokról, illetve érvekről tesz említést, a melyeket én illetlenül hagytam.

Az, aki figyelemmel olvassa cikkemet, nem foghatja rá, hogy annak célja „harcolni a nőemancipáció mellett,“ csupán azon szerény nézet kockáztatáson alapul, miszerént a nőnek is kell, hogy jártas legyen a mélyebb ismeretek titkaiban és ne csak szívét, de eszét is igyekezzék táplálni.

— Hogy is ne! — kiált fel ön rettentő indignációval — gyűlölöm, megvetem, a tudományos nőket, mert azok egytől egyig kiállhatatlanok, ridegek, akiknek az ember örizkedik szívet áldozni, mert eszük sokkal élesebb, semhogy szívünkbe ne látnának, és ki ne olvasnák onnan turpisságunkat.

Aztán, sokkal jobban járunk az olyan feleséggel, a ki levest főzni, és harisnyát kötni tud, mint a kinek mindig tintafoltos az ujjja.

Örizzen az isten a tudományos asszonytól, hisz az a gazdasszonykodás ábécéjét sem ismeri, és csak a szegény férj nagy gonddal ápolt étvágya szenved miattuk!

Ész, és tudomány a nőnek!

Minek is az?

Jobb bizony, ha mig eszét művelné azon a kizárólag férfiak számára zöldelő mezőn — azt az időt sétálással tölti, vagy legalább addig is háziasszonyi tisztjét gyakorolja „fölsépri az utcza szemetjét, és a városi pénztárnak is szolgálatot tesz: megtakarítja az utcza seprők kiadását.“

Ez a mai modern élet szomorú logikája!

Sőt még ennél is elszomorítóbb.

Azt tartja ön és önnel még igen sokan, hogy a tudományos képzés ellensége az erkölcsnek.

Soha ilyen lázító fogalmat!

Higye el jó uram, ott, a hol az erkölcstelenség mutatkozik, az nem a tudományos ismeretek gyűjtése, de igenis az erkölcs hiányában keresendő a férfiaknál ép úgy, mint a nőknél.

Önök elvével ellenkezik az, ha a nő tudományos ismeretekkel bír?

Nézze csak a valódi életben azt az anyát, a ki a tudományos ismeretekben otthonias és azt a másikat, a ki előtt ismeretlen e drága kincs.

Mig az első maga tanítja gyermekét, addig a második idegen tanítók, — vagy a mi még megbocsáthatlanabb — nevetlen cselédekre bizza; mert nem tudja, hogy az anyát illeti e téren az első lépés, mert nem tudja nem érti, hogy egyedül csak ő tőle tanulhatja meg az anyanyelvet a legszebben. Hogyan tudná, hogyan értené, hiszen ő maga sem beszéli tisztán az anyanyelvet!

Továbbá az első igen jól tudja, hogy azáltal érdemli ki az anya méltóságát e névnek megfelelőleg, ha gyermeke ő benne találja első tanítóját, azt a tanítót, kitől önöknek világ urainak kellene, tanulnia legszebbet a legjobbat és a legtöbbet.

Jah de ön nem kíván ennyit a nőtől.

Értse a házi teendőket, legyen gondos, jó feleség, tartsa rendbe és tisztán a házat s ezzel eleget tesz női feladatának.

Hohó uram, ez édes kevés ám!

1-ször Igen is: legyen jó gazdasszony, ez, és mindenek fölött ez az első. Azonban, ne csak a főző kanalat tudja ügyesen forgatni, hanem a tudomány terén is gyűjtöns e mellett tapasztalatokat; a cifrázkodás, fényűzés, külföld majmolás helyett, szentelje a drága időt a hasznos és nemes tanulmányoknak.

2-szor. Legyen a nő öntudatos, magasabb eszmékért is küzdő lény, hogy képes legyen kiemelkedni kasztszerű elkülönültségéből és a társadalom emelését is feladatának tekintse.

Ezek által még nem hagyja el a nő tüzhelyét, hogy a bölcsészet bohóc ruháját felöltse; de igenis

3-szor Fogalmat szerez a szépestről, s ha a körülmény oly férfitársaságba sodorja, hol tudományos dolgokat hoznak szőnyegre, hozzá tudjon szólani, s ha kell, azokat megvitatni is képes legyen; szóval: hogy ne legyen a férfi és nő között eme válaszfal, mely oly annyira elzárja a nők elől a tudományos ismereteket, s az ebből származó különbséget: a gondolat és érzelem világban!

Nem értem én a tudományos nőket oly értelemben, hogy ha férfi társaságban van, ne beszéljen másról, mint a politikáról, astronomiáról, theológiáról, filosofiáról, antropológiáról, jogfilosofiáról, és csak a szegény joghallgató a megmondhatója, hány különféle i á r o l, de igenis: értsen annyit, a mennyit érteni kell egy nőnek, a nélkül, hogy még azért el kellene hagynia a ház vezetését, vagy meg kellene őszülnie a tudományok buvárlatában.

Oh nem, ne hagyja el a nő tüzhelyét, azért, hogy nyílt sorompóba lépjen a férfival, csupán, mint már megjegyzém, azt a szigorú válaszfalat rombolja szét, melyet a társadalom alkotott a nők és férfiak közt, az ész, és érzelmet illetőleg, mely ellenséggként áll szemközt egymással.

Továbbá:

4-szer Hogy a tudományos élet, annyi felmutatható drága kincsével, lelkesítő eszméivel, ne legyen elveszett kincs nőre nézve: hogy addig, a míg egy-egy új öltöny mikénti hozzá juthatásán töri fejét, s a divat, sympathia viszonyait tárgyalja, induljon keresésére annak a legdrágább és maradandóbb kincsnek, a mely-nélkül a képzetlen ész nem képes kellőleg felfogni, hogy a szív, az odaadás, a szelidség, a hit, a bizalom, a kedélyvilág s a szerelemért való áldozat-készség az a nőnél, a mi a férfinnál az ész és anyagi erő: a h a t a l o m!

Oh ezeket, csakis a tudományos ismeretekkel bíró nő képes felfogni, a szó legszentebb és legmagasztosabb értelmében.

Aztán meg, — higye el nekem, — az a hely, melyet nálunk nőknél a tudomány betöltetlenül hagy, bizonyos eltompultságnak ad helyet és öntudatlanul is oly bálványoknak hódolunk, mely kölcsönzött fényével lidércz-ként ragad magával és tudatlan elménk gyöngeségénél fogva nem vagyunk képesek ellenállni a csábingernek.

Azt is írja ön továbbá, — hogy a nőnek és a férfinak egymástól különböző hivatása van.

Természetesen! Csakhogy nem oly érteményben, hogy a nő legyen ostoba, mert a férfi hivatása úgy hozza magával, hogy okos legyen.

A nő a szív: az életköltészet!

Egy mosolygó tündérvilág, melyet azért formált a teremtő, hogy önöket bölcselkedő, kétkedő, durva anyagi és anyagi előnyökért küzdő férfiakat szeliddé,

a szépekért lelkesedővé tegye; szóval: hogy önöket, oktassa, vezesse, javítsa.

És kérdem: e szép költői hivatásunkat képesek vagyunk-e kellően betölteni, hacsak a mélyebb ismeretek mezején nem műveljük eszünket?

Ne mondja azt senki, hogy a nőnek felesleges a mélyebb ismeretekbeni jártasság.

Csak nézzünk körül kissé a hazában.

Nézzük csak azt az ezer, és ezer özvegyet és árvát, a kiket magas születésük mellett, nyomorba taszított végzetük, s a kik szegyenek tartják két kezük munkáját igénybe venni, észbeli tehetségük pedig nincs kiképezve és így vagy koplálnak és fáznak, vagy pedig egy oly szegyenletes uton kénytelenek haladni, a melyről nincs visszatérés!

Oh ezek mind a tudományos ismeretek hiányainak áldozatai!

Ne vegye tehát roszt néven azt, ha mi is eljárunk a tudomány mezejére, a hol egyszermind azt is megtanuljuk, hogy hacsak azért lépünk arra az utra, mert önökkel kívánunk versenyezni, úgy bizonynyal úgy járunk, mint a mesebeli hal, mely megirigyelte a madár röpkésését, elhagyta életét, szárnyra kelt s a porban halt meg.

Ne legyen a mi életünk célja versenyzés, csupán egy kis jártasság az önök által elfoglalt téren, hogy mint cikkemben megjegyzém — ne csak nők legyünk, a kiknek szíve, de ember is, a kinek értelme van!

Erdélyi Mikes Róza.

Hamis játék.

Elbeszélés.

Irta: Hackländer F. W.

Nem valami kedélytelennek látszó család-élet az, melybe a kegyes olvasót kis történetünk érdekében be akarjuk vezetni, hogy színről-színre megismerje a cselekvő személyeket, ugyszintén beszélgetésekből sok mindent mulattatóbban tapasztaljon, mint a hogy azt mi az elbeszélő hangján vele közölni képesek vagyunk.

Még meglehetősen kora reggel, egy nem igen nagy, tisztességes, de egyszerűen butorított lakszobában vagyunk, hol az ablakban repkényfal és magas ficus mellett nem hiányzik a harsogó kanári madár sem s a hol egy, a pamlag szögletében párnán nyugovó macska, valószínűleg a hosszú virasztás következtében ellankadva, álmosan hunyorgat a szemével. A pamlag előtt a szoba keskeny oldalán a fal egy tükröt mutat s mellette jobbról s balról egy-egy, kevés művészeti fáradsággal festett arcképet, balról egy jóakaró tekintetű urat feltűnő hajtoupet-val, fehér nyakkendővel, vörös bársony-mellénnyel, arany lánczczal és fekete frakkal, melynek szerfölött magas gallérja a fülek támogatására látszott szánva lenni; jobbról egy meglehetősen komoly tekintetű hölgyet, a másikkal élénken átpislantó szemmel, kinek csucszott szája valami kelle-

meset mondónak látszik; magas frizurával, lilaszínű ruhával, melynek igen duzzadó s merev ujjai voltak, s ékszerűl tömör arany lánczon az imént lerajzolt ur árnyékrajzát feltüntető medaillont viselt.

Az a régi jó idő volt nehéz arany keretben, vászonra olajba festve, mikor a művész nyugodt kedvteléssel dolgozva szerzett még valamit, mikor még nem a gép tett mindent, mint mai napság, hogy néhány percz egykedvű elszámálása után oly gyártmányt állítson elő, mely a tükör alatt fénykép alakjában függött, egy fiatal leányt ábrázolva hosszú fürtökkel, hosszukás arcczal s meglehetősen hosszú orral, egyébiránt eleven és kellemes külsővel, amilyennel ilyen teremtések szoktak birni, tizenhat vagy tizenhét éves korukban.

E képeknél csak azon okból időztünk egy keveset, hogy most röviden elmondhassuk, miként nekünk most itt a Strammer családdal, atyával, anyával és leánynyal van dolgunk, hogy ama művek két, legutóbb megnevezett eredetije a szobában volt, míg Strammer nr egy jobb világgal cserélte föl már e szegény földi életet s boldogabb spherákból tekint alá, mint költi el, ép úgy mint hajdanában, nő és leány reggeli kávéját.

Igen, csaknem ugyanazon módon, mert madame Strammer ma is, mint akkoriban a pamlag közepén ült, mellette balra varrókosara, jobbra macskája, mialatt Strammer Fanny kisasszony szemben ült vele egy széken. E nőknél mindenestre változott valami, még pedig nemcsak külsőségeiben, mint pl. hogy madame Strammer nem viselte már lilaszínű ruháját vagy kedves boldogultjának árnyékrajzát a nyakán, hanem maga is jelentékenyen megöregedett, vonásai keményebbek és élesebbek lettek, s ha most még olykor, mint a képen száját csucsozta, szürke szemeinek kifejezéséről ítélve, ez egyáltalában nem azért történt, hogy valami jóakarót vagy kellemeset mondjon, hanem ez azután valami komor elmékedés hírnöke volt, mely iránt e hölgy, oly sok kellemes dolog daczára is, miket neki az élet nyújtott, egészen különös szenvedélyvel viseltetett.

Fanny kisasszony sem volt többé ama vidám tekintetű, fürtös lény, mint a pamlag feletti fényképen. — Körülbelül egy tuczat év teljesen megváltoztatta; arcának, ugyszinte alakjának is némi elhalványult színezetet adott, s egy régenre ingerkedőnek látszó vonás kissé hosszú orra alatt most ritkán volt képes hasonló érvényre jutni s inkább valami gunyosat vagy keserűt árult el. Hiszen már nem egyszer volt oka a sorsra haragudni a teljesületlen remények miatt s hozzá még az ő hibája nélkül, amiről legalább saját vigasztalására meg volt győződve; mert ő, valahányszor alkalom nyílt, szerelemre fogékony szívet mutatott s vagyoni viszonyai is oly neműek voltak, hogy szilárd alapot nyújthattak a kölcsönös vonzalomra. De sok mindenféle anyai sajátságot örökölt, mi egy házias boldogságra éppen nem nyújtott kezességet s

miáltal már nem egy, csak nemrég is megkötött rózsa-láncz szakadt el.

De most végre szilárd fonál látszott megkötve lenni, mely képes volt Strammer Fanny kisasszonyt a vigasztalan aggszüesség labirintjából a házasság virágos mezejére átvarázsolni, e fonalon volt egy fiatal és csinos tekintetű ember, legfelebb a huszas évek végén, széles, nyílt homlokkal, jó, élénk és okos szemekkel, szőke, fodorított hajjal, kinek mindehez még bizalmat gerjesztő vidám arca és kellemes csengő hangja is volt, melynek leányszívekre nézve nagy hatással kell birnia.

E fiatal ember, az orvostudomány kezdő doktora, Düring Otto ur volt s a ki őt ma reggel a kávé asztalnál ülni látta és észre vette azt a bánásmódot, melyben a két hölgy részesítette, saját csodálatára azonnal meggyőződött arról, hogy itt szorosban megkötött és igen szilárd viszony forgott fenn.

Fanny kisasszony maga töltötte esészéjébe a fiatal orvosnak a kávé, sajátkezüleg kent számára vajas kenyert és mondá: „Egyél ebből, kedves Ottó, jót fog tenni sok látogatásodnál, melyeket valószínűleg ma reggel megint kell teljesítened.“

„Igen s meg vagyok győződve, vöm uram, hogy ez önnek Fannyja kezéből kétszerre jobban fog ízleni.“

Vajjon csakugyan így volt-e valóban, arról nem vagyunk képesek felvilágosítást adni, különben is nehéz valakinek az arczkifejezésében olvasni, sőt csaknem lehetetlen is, ha az illető, mint ép most a fiatal orvos, arcát félrefordította levéltárczájára, amelybe éppen buzgón jegyzett valamit.

„Bizonyára, bizonyára,“ szólalt meg azután hosszabb szünet után szórakozott hangon, „de azután egy percet sem többet, annyi dolgom van, hogy lehetetlen itt maradnom.“

„Te mindig úgy sietsz,“ jegyezte meg szemrehányólag Fanny s madame Strammer kissé éles hangon tette hozzá: „Nem is perczről volt szó, vöm uram, hanem szeretettel megkent vajas kenyérről.“

„Természetesen — hisz itt fekszik még s mindjárt meg fogom enni,“ válaszolt ez feltekintve s aztán vállat vonva folytatta, midőn némi árnyékot vett észre a fiatal hölgy vonásain: „Hisz valóságos szerencsének lehetne azt tartani, hogy nekem fiatal kezdő orvosnak, okom van sietni. Hányoknak kell, ki szintén tanult valamit, tétlenül az ölébe fektetnie a kezét!“

„Azt a jó összeköttetések és pártfogások teszik vöm uram, meg a bizalom, melyet ön leányom eljegyzésével most, sőt már asszonyoknál is élvez.“

„Ah, mama, ne beszélj úgy!“ kiáltott Fanny, mi alatt kissé kaczeran bedugta füleit, „én most már nem hallhatok ilyesmit s Ottonak nincs nő-praxisa, erről még a minap biztosított.“

„Akkor mégis félreértettél, kedves Fanny,“ válaszolt ez kissé elkomolyodva, „nő-praxisom mindenestre van, de ez többnyire szegény éltes asszonyokról áll.“

„Nos igen!“ vélekedett Fanny fellélegzve, „nem is okozhat több gondot nekem s nem is úgy értettem,

csak azon nőkre gondoltam, akik, mint mondják, csak unalomból hivatják magukhoz a szegény fiatal orvost, hogy egyedül fogadhassák el. — Ah, mama, ha ilyesmire gondolok, borzadok.“

„Igen érthető, gyermekem s egészen helyes erkölcsi érzésből, de meg lehetsz győződve arról, hogy leendő férjednek elég gyöngéd érzelme lesz, hogy egy orvos ne jének minden körülmény között igen fatális helyzetét ne tegye elviselhetetlenné.“

„Ah istenem, kedves Otto, hányszor gondolok arra, hányszor ragad meg mély lelki fájdalom, ha valamelyik barátom elismerőleg szól rólad, amint ez vagy amaz ismerősétől hallotta, mily megindító gondossággal nyújtod vigasz-szavaidat egy másik ismerős ágyánál!“

Görösös fejrázással fordult el, mintha ily kép további festését akarná elhárítani magától, mire madame Strammer mondá: „Azt jövőre mind megváltoztathatja, ha többet foglalkozhatik férfi praxissal vagy magához járathatja patienteiket a rendelés óráiban. — Ezt meg is fogja tenni, nemde, vöm uram? Mert a sok súlyos áldozatért, melyet hoztunk, mi is várhatunk csak hasonló kis viszonzatszolgálatot!“

„Meg fogom tenni, mire képes vagyok, válaszolt ez kissé kedvetlenül, mire Fanny, észrevevén homlokán a bosszúságot, jobbát vállára tette s oly hívő bizalommal tekintett reá, mely megindítónak látszott volna, ha nagyon is mesterkélt valami nem lett volna benne. — Aztán megfogta kezét és behizelgő hangon mondá: „Nemde gond nélkül lehetek mindez iránt, jó Ottó s jövőm tisztán és vidáman fog alakulni?“

„Bizonyára, bizonyára“, mondá ez kissé vontatott hangon, de csakhamar egy mosolyt kényszerített ajkaira, mialatt kalapjához nyulva, mondá: „De most valóban el kell mennem, bármint szeretnék is továbbra is itt maradni, még tizenkét látogatást kell tennem délig a kórházban való látogatás órájáig, ahol ma megint soká fog az tartani, miután a főorvosnak segítenem kell egy nehéz operatiónál.“

„Akkor el sem jösz ebédre?“

„Lehetetlen, ellenemre is van, hogy mindjárt e munkától hozzátok jöjjetek.“

„Az nem okozhat önnek alkalmatlanságot, vöm uram.“

„Bizonyára nem“, igazolta Fanny is ábrándozó tekintettel, „onnan egyenest az én szerető szívemre jöhetsz, nem fogok borzalmat érezni, mint azon esetben, midőn zsebkendőd egy feltűnő eau de cypre-szagot terjesztett.“

„Ami pedig oly természetes volt“, válaszolt ez vállvonítva, „ahogy fel is világosítottalak, hisz egy éltes elájult nő segítségéről volt szó, kinek öltöző asztalán állott ez az eau de cypre.“

„Ne beszéljünk többet erről, jó Ottó“, mondá kezét a megadás kifejezésével összekulcsolván, „mit tehettek arról, hogy szívem égő szerelmében annyira szeret sötét képekben kéjelegni. — Halószoba, — toilette, — ájuldozó hölgyek, — eau de cypre, — nem, nem,“ kiáltott fel arra vig kedvvel, — „nem akarok többé

ilyesmire gondolni — bizonyára kedves Ottó, most már határozottan hinni akarom, hogy egy öreg és igen rut hölgy volt az.“

„Nos tehát a viszontlátásig ma este“, mondá a fiatal orvos, kezét nyujtván Fanny-nak, s ha kisérni akarsz gondolatban, úgy tedd azt, szerencsét kívánva praxisom további jövedelmező kiterjedéséhez. Tudod, mily célt érünk el vele mindketten.“

„Várjon még egy pillanatig vöm uram“, mondá komolyan feltekintve madame Strammer. „Ön itt amaz önre nézve mindenesetre oly szép czélról tett említést s szavaiból megint az hangzott, mintha ama czél csak az ön praxisának elégséges eredménye folytán volna elérhető. Ez azonban, mint már tudja épen nem áll — az Ur isten —“ itt tekintetét a szoba mennyezetére emelte, „engem és kedves boldogultamat elannyira megáldott szerencsejavalakkal, hogy az ön házasságának első éveire több mint elegendő volna, különösen, ha mi itt bizalmas családi körben egyesülve akarunk lenni — tehát azért és annak okáért —“

„Oh kérem, jó mama!“ vágott gyorsan szavába a megszólított, „ne ismétlje e nagylelkű ajánlatot, kegyed megígérte, hogy felhagy vele, kegyed maga is belátta és Fanny is, hogy sokkal tisztességesebb rám nézve, ha praxisom által saját lábaimon állva, viszem haza menyasszonyomat, — mi is a várakozásnak egy talán csak rövid tartamu ideje egy remélhetőleg hosszú boldog élettel szemben? és most még egyszer mondom,“ — tette hozzá nevetve, „minél gyorsabban jutok munkámhoz, annál hamarabb el lesz érve a czél.“

Ezzel jobbának barátságos intése után eltűnt s Fanny az ablakhoz lépett, hogy utána nézzen. De vonásai e pillanatban csodálatosan megváltoztak s azok lágy, elegikus, ábrándozó kifejezése, szemöldökeinek és vékony ajkainak összehúzása által csaknem eljesztő hidegséget és keménységet öltöttek magukra. Elrejtőzött az ablak függőnye mögé s éles hangon mondá, mialatt szeretett Ottója után tekintett: „Ott szökdel épen úgy, mint a madár, mely kiszabadult kalitjából. — Valóban mama, nekem épen úgy rémlik, mintha ujjongani s trillázni hallanám őt — hogy megszabadult a fogságból.“

„Ostobaság“, felelt madame Strammer, „olyasmit nem gondol az ember s ha gondol is, nem szól róla, a falnak is vannak fülei, ez már régi és igaz közmondás s ha valaki megsugná neki, mily bizakodva s bizalomteljesen szól sz ő róla, az juthatna eszébe: nos ha ő engem anélkül is gazembernek tart, én is akarok lopni ott, hol alkalom kínálkozik számomra.“

„Ah, félek, hogy meg is teszi azt,“ sohajtozott Fanny a függöny mögött.

„A férfiak iránt való bizalomnak különös saját-sága van“, folytatta madame Strammer, mialatt tekintetét kedves elhunytjának arczképére emelte, „ha nincs bizalmunk, úgy színleljük azt, hogy teljesen biztosítsuk őket, de hogy aztán később, ha kitanultuk fortélyukat, minden erővel és erélylyel nyomjuk le hüvelykünkkel.“

(Folyt. köv.)

Levelek egy szép lányhoz

II.

... okt. 6. 187.

Köszönöm kegyességét!

Ön nagyon jó hozzám. Tehát mulatott soraimon? Valóban azon volt is mulatnivaló; hanem, minthogy meg nem neheztelt érte, ígérem, hogy ezentul még mulattatóbb leszek. Hiszen a maiszép lányokról csak is mulattatót lehet írni. Nincs-e igazam?

Azt kérdi, kiket tartok én szép lányoknak s miért haragszom úgy reájuk? Az előbbire azonnal felelni fogok; utóbbira nézve azonban sietek kijelenteni, hogy tévesen gondolkozik nagysád. Az, hogy — mindenesetre akaratom ellenére — kissé élesen fejezem ki itt-ott magamat, korántsem harag kifolyása.

Harag? Mit képzelsz? Szép lányokkal haragban lenni! Ez volna rám nézve a legnagyobb szerencsétlenség a világon. Elhiheti. Még egyszer kijelentem, hogy önökről minden gondolatomat egyedül szeretetem sugalja; igaz, hogy ennek nem az önök előtt szokott módon adok kifejezést, nem olvadozom, nem esküdözöm mindenre, ami szent s talán meg sem nyerem így kegyüket; hanem hát ez engem legkevésbé sem árt, minthogy én rég lemondtam a szép lányok kegyéről, nem akarván egyetlen katonatisztecskét vagy studentet se megrövidíteni...

Ugye jó vagyok?

Nos tehát kiket tartok szépeknek? Hirtelen alig tudok reá felelni. Érzem, hogy más választ adnék hamarjában, mint aminőre számít.

Kissé gondolkozom.

Szép, szép... Mit is értsünk tulajdonképen e szó alatt? Az aesthetikusok (ön hihetőleg tudja, kik ezek!) kategorice így szoktak e kérdésre felelni: szép mindaz, ami tetszik. Okoskodjunk (bocsásson meg most az egyszer!) csak egy kicsit. Alig tetszik valami úgy a hölgyeknek mint a bók; a bók pedig nem egyéb mint tisztességes hazugság; tehát a hazugság szép.

Alig hiszem, hogy megelégedjék ez okosko-

dással s hogy belenyugodjék a szép e meghatározásába.

Az kétségtelen, hogy minden, ami szép, tetszik; hanem ebből nem következik ám, hogy minden, ami tetszik, szép is egyszerű mind. Nézzük tehát más oldalról a dolgot.

Emlékszik-e? Mikor egyszer a szomszéd kis Irmáról kérdeztem: tetszik-e önnek? ezt felelte: ugyan, hogy gondol ilyet, hát nem látja, milyen pisze? A kis sánta Lenkécskét aztán nem is merem felhozni; erről is mindenesetre így nyilatkozott volna. S miért nem tetszett e két lányka önnek? Mert hibát vett észre rajtuk, mert nem voltak arányos, tökéletes testalkatúak. Az arányosság, tökéletesség eszerént elengedhetlen kellékei a szépségnek.

S mégis. Lássá, én akárhány egyént ismerek, kikben semminemű alaki hiba nincs és mégsem tartom szépeknek. Emlékezzék tavalyi udvarlójára. Kellett ennél hibátlanabb testalkatu ember? S mégse tartottuk szépeknek. Miért? Mert nem volt meg rajta az a bizonyos valami, minek látása bennünk kellemes meglepetést, örömet idézett volna elő s mi vonzott volna hozzá.

Mindezekből tehát az következik, hogy szépek csakis azt mondhatjuk, mi hibátlan, részarányos vagyis nemének vagy eszméjének tökéletes kifejezője s mi a szemlélőben az első pillanatban vonzalmat ébresztve, azt harmonikus kifejezése által kellemesen meglepi s neki örömet okoz. Egy festmény, egy szobor, egy költemény tehát azért szép, mert eszméjének megkapó kifejezése. A szép lányok is ezért szépek, ezért vonzódnak hozzájuk mindenki. Ezért van önnek is annyi udvarlója.

Mindenesetre volt alkalma tapasztalni udvarlónál, hogy azok mindnyájan birni akarnák önt. Nagyon természetes; ami örömet okoz, ami tetszik valakinek, azt szereti birni is; s amit birni óhajt, annak megszerzése végett minden tőle kitelhetőt elkövet: hizeleg, ígér, bókol etc. etc. Ezért kell önöknek annyi hazugságot hallaniok.

Egy félig nyílt, szép rózsabimbó után mindenki örömmel kap s örömmel szakítja le; örül is neki, míg el nem hervad s ekkor... eldobja. Min-

den szépnek ez a sorsa. Fájdalom, de így van. A szép lánynak is lejár az ideje s akkor, akkor? ... Ne ijedjen meg, édes Evelin; van valami, mi megmentheti e kegyetlen sorstól önöket, mi állandóbb a test szépségénél, sőt mi hanyatlásában ezt is a szépség sugaraival ragyogja át, mi örökkétartó s lebilincselő: a lélek szépsége.

Persze, könnyű ezt egyszerűen odavetni: a lélek szépsége; hanem hát mit értsünk alatta, ugye? Ez megint olyan kérdés, melyre hirtelen nem tudok felelni; de legyen nyugodt, igyekezni fogok azt jövő leveleimben annyira-mennyire körvonalazni. Ne féljen, nem maradok adósa. Mindenkinek szeretek adósa lenni, csak önöknek nem Tudja, miért? Mert érzem magamban, hogy később adósságomat nem tudnám úgy leróni, mint azt kívánnák. Nem azt akarom ezzel mondani, hogy önök arrogánsok. Áh, dehogya! Hiszen nagyon is kicsivel megelegesznek, uti figura docet!

Nem ért, ugye?

Nézzen körül udvarlói között s talán érteni fog.

Igaz! K. Elemérről semmit sem irt. Hogy tetszik, mit mond rá? stb. Tudni óhajtom véleményét felőle; ön a fiatal emberek megítélésében szaktekintély. Viszonzásul majd én is megírom az Elemér véleményét önről.

A viszontlátásig!

H I R E K

az irodalom, művészet és közművelődés teréről.

A debreczeni irodalmi és művészeti kör alapszabályai- és tervezetének kidolgozásával megbízott 12-ös bizottság tegnapelőtt tárgyalta a saját kebeléből kiküldött 5-ös albizottság erre vonatkozó munkálatát s azt némi módosítással magáévé tevő és elhatározta, hogy ezen alapszabály-tervezet a közönségnek a végből leendő tájékozhatása végett, hogy ezen kör, nemcsak a tulajdonképeni írók és művészek, hanem általában az irodalmat művészetet és közművelődést szíven viselő közönség részvétele alapján kíván megalakulni és a vidéki irodalom és műveltség érdekében fölvirágozni, — a helybeli lapok útján közöltessék. A Délibáb jövő pénteken, a többi 2 helybeli lap pedig jövő szombaton kezdik meg ezen közleményeket. Október 20-ára pedig ez ügy érdemében, helyben a városháza kis tanácsstermében, szintén a helybeli lapok útján egy közgyűlés fog összehívani, mit ezennel előlegesen is tudomására hozunk a n. é közönségnek, oly indokolt kérelemmel, miszerint addig már a közlött alapszabály tervezetből eléggé meggyőződhetvén kiki e kör nagy horderejű hi-

vatásáról — e közgyűlésen minél nagyobb számban megjelenni sziveskedjék.

Dr. Szabó Dávid előfizetési felhívást bocsátott ki „Béla futása“ című 15 énekből álló hőskölteményére. E felhívásból hadd álljon itt néhány sor:

„Ifjukorom ezen költői termékének, melyet a későbbi érett kor, országos nehéz napokban egészített s köszörelt ki, hazafias pártolására hívom fel azon irodalom-becsülő honpolgárokat, kiknek lelkök hajlandó a nemzet vészes multjára s abban szerepelt nagy embereinkre kegyelettel visszagondolni és onnan a jelenre és jövőre bizalmat, erőt meríteni Tudom — adja is isten, hogy úgy legyen! — sokan vannak ilyenek a haza hivei közt; mégis remegő habozással kísérel meg közrebocsátani e hőskölteményt, mely irodalmi classikus korunknak utóhangja és léleksajgó eseményekben áradoz. Amaz könnyen elhangzással fenyeget a közdivatban, ez meg afféle ingrediens, a miben jelenünk különben sem szükkölködik. Mindkettő aggasztó körülmény a felszolamlóra nézve. De hazánknak már több mint 600 évvel ezelőtt átélt, pedig eltörléssel fenyegetett catastrophája történetét szivre venni, különösen korunkban nem céltalan. Különben szóljon majd magáért a költészet szárnyain megjelenő mű: én azt felajánlom a nyilvánosságnak.

A műközépnyelvezadrétben készül megjelenni, 12—13 iven, esinos nyomásban. Előfizetési ára 2 forint, a mit legkésőbbben folyó évi november végeig kérek Nyiregyháza, küldetni, hogy aztán a műnek széplelkű világrasegítői, a tisztelt előfizetők, a könyvet legrövidebb idő alatt megkaphassák.

Nyiregyháza, szeptember 25. 1878.

Dr. Szabó Dávid.

Dolinay Gyula „Iskolai és népkönyvtár“ című szaklapjából vettük a második számot, mely már mint az iskolai és népkönyvtárakat terjesztő központi bizottság hivatalos közlönye jelent meg, s hozzá a bizottság végzéseit, s a közoktatási miniszterium népkönyvtárügyre vonatkozó rendeleteit, Pest, Arad, Nyitra, Szaboles, Bács megyék hivatalos intézkedéseit, melyek igen tanuságosak. Érdekes a megyénként részletezett statisztikai kimutatás, melyből megtudjuk, hogy idáig 2485 isk. és népkönyvtár létesült hazánkban. Közölve van még a bizottság által ajánlott könyvek sorozata s néhány kitűnő szak-cikk. Szerkesztő, mint egyuttal a központi bizottság egyik titkára, felhívást tesz közé, mely szerint a hozzá intézett népkönyvtárügyi kérdésekre, megkeresésekre készséggel válaszol. Az igen diszes, nagy alaku lap ára egész évre 2 frt. Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest, Sándorutca 1459 sz. Teljes számu példányok kaphatók.

A „ref. theologusok gyorsíró-egyesülete“ szept. 28-án közgyűlést tartott, melyen a Nagy Sándorféle gyorsírást fogadták el. (?) Tisztviselők: elnök Mokos Gyula, jegyző Kudar Kálmán, könyvtárnok és pénztárnok Nagy Lajos, ki egyuttal a ref. gymnasiumon is tanítani fog.

Debreczeni színház.

(W.) A magyar Thalia színpadunkon ismét régi jogaiba lépett. Az idei színi évad városunkban szept. 28-án vette kezdetét és pedig a színész-egyesület összes személyzetének bemutatásával és Mándoky emelkedett prologjával. A ház rokonszenvesen fogadta az új társulatot, mely az ezután rögtön színpadhozott V-ik László tragédiájával valóban ajánlólag mutatta be drámai erőit, kik közül Lászné, és Törökné magaslik ki. Szept. 29-én azaz vasárnap természetesen népszínműt adtak és pedig Csepregi Sárga csikóját; melyben Nyilvai Irma kitűnő játékaival és igen szépen előadott népdalaival aratott számtalan tapsot, de Szabó Bandi és Traversz is jeleskedtek. — Szathmáry Arpád töröl metszett alakítást mutatott be pusztabírójában. Szept. 30-án azaz hétfőn lépett föl Fatinitzában, a hercegnő szerepében Ligeti Anna is, ki igen kedves jelenség és hanganyagát ügyesen tudja értékesíteni, mozdulatai azonban tulságos naivak, hogy ne mondjuk, kissé ügyetlenek. Okt. 1-én színpadkerült Sardou „Dorá“-ja. E színműben Törökné finoman nőanszirozott játékaiban és Szathmáry Károly szerepnemtudásában gyönyörködhetünk. Okt. 2-án „Ernani“ operára került a sor, Kilányi kissé gyenge kiadásu Ernani-jával. Traversz szép bariton hangja azonban kellemesen lepte meg a közönséget. Kocsis Irmának — régi fővárosi ismerősünknek őszintén gratulálhatunk, mert úgy hangterje, mint annak csengése és hangfogási biztossága a legnagyobb dicséretet érdemli.

Általában mondhatni, hogy e néhány fajszerenti előadással a színész-egyesület kétségbevonhatlan bizonyosságát adta annak, hogy nem csak akar, de képes is Debreczen város műértő közönsége minden igazságos igényeinek megfelelni, tehát vizont valóban megérdemli a közönség részéről, hogy csorbitatlan pártfogásában részesítse, — tartsuk szem előtt a Nagyvárad által adott szép példát. Hazafiság a nemzetiségnek!

K Ü L F Ö L D.

— **Egész Bosznia occupatiója** rövid időn befejezett mű leendő; már a Zwornik körüli helységek is meghódoltak. Visegrádból a fölkelők kitakarodtak. — **Szerb területre** több mint 4000 fölkelő menekült; van köztük 2 basa, 200 bég és egész zászlóalj nizam. — **A czár** ukázt bocsátott ki, melyszerént a rendőrség bármely gyárat tetszőleges időben megvizsgálhat; e rendelet éle a nihilismus ellen van intézve. — **A német socialista törvényt** a kiküldött birod. gyűlési bizottság második fölolvadásban is csak 2½ évre fogadta el érvényesnek. — **A cseh tartománygyűlés** Rieger indítványára föliratot terjeszt a fölség elé, melyben ki lesz fejtve, hogy a cseh elem fölülmulja jelentőségben a magyar elemet s inkább van hivatva a dualismusra. — **Tunist** Franciaország akarja megszerezni. — **Az**

afghán-angol viszály általános hiedelem szerént Oroszország és Anglia között tavasszal háborúra fog vezetni. Persia barátságát most mindkét birodalom vadászsza, vajjon melyiket fogja vele megajándékozni? — **Bismarek** hg. leányának esküvője Rantzau gróffal karrácson felé lesz.

FŐVÁROSI HIREK.

— **Ö felsége a király** a miniszter-krízis ügyében a ma reggeli vonattal Budapestre érkezett. — **Szél Kálmán** pénzügyér lemondását ö felsége elfogadta. — **József** főherceg okt. 1-től havonként 200 frtot bocsát a kat. főparancsnokság rendelkezésére a boszniai sebesültek és lábadozók javára. — **A déli vaspálya** indóházának régi tetőzetét ujjal cserélték föl. — **A nemzeti színház** jótékony czélú előadása 830 frtot jövedelmezett a sebesültek részére.

Előfizetési fölhívás

a „Déli báb“ okt.—decz. havi évnegyedére.

Előfizetési ár **1 frt. 50 kr.**

A „Déli báb“ II. évfolyamának utolsó negyedét is megérte. E lap két évfolyamának minden egyes száma ugyanannyi áldozatot jelez, melyet a magyar nemzetiség, vidéki irodalmunk fölvirágoztatása érdekében és pedig önzetlenül lelkesült kebellet, bizva a jó ügynek szebb jövőjében, buzgó fölkarolásában — a haza oltárára letettem. Nem hiu becsvágy vezérelt, hanem a törekvés egy czél felé, melyet mindenki ismer, melyet elérni már mások is vágytak, de a mely — mint fájdalommal most tapasztalom — a sivár közöny zátony szirtei által annyira hozzá férhetlenné van téve, hogy azt nem elérni, hanem csak-közélemben hajótörést szenvedni lehet. Nem a hirteleni elcsüggedés, hanem a hosszas szomorú tapasztalat és meggyőződés mondatja ezt velem! Részemről hivalkodás nélkül állithatom, hogy elkövettem mindeket, hogy a „Déli báb“-ban Debreczen tösgyökeresen magyar városának és a vidéknek egy oly irodalmi közlönyt teremtsék, mely gyúpontjává legyen a vidéki szépirodalomnak, de azért absolut becsesel is birjon. Azon jeles hazai írók nevei, melyekkel a t. olvasó közönség e lap hasábjain egymásután találkozott — bizonyítják, hogy a hazai összes irodalmi tényezők ismerték, helyeselték és hűen támogatták szép vállalatomat; — de mindvégig a debreczeni közönségen mult, mely a kellő foku pártolástól és előfizetéstől távol tartá

magát — hogy a „Déliab“ — mint egyetlen irodalmi színvonalon álló vidéki szép literaturai közlöny kellőleg meg nem gyökerezhetett és föl nem virágozhatott! Az irodalom-történet lapjain föl lesz jegyezve: Volt a legmagyarabb Debreczennek is egy absolut becsesel bíró magyar szép-irodalmi lapja, melyet példátlan részvéltlenséggel önkezével tépett és dobott le saját kebléről!! — Debreczen város n. é. művelt olvasó közönsége, előzzük meg e vádat! Tömegesebb előfizetés által és mily csekély áldozattal, a mely tulajdonképen nem is áldozat, lehetővé tehetjük egy oly szent ügynek előmozdítását és szilárd alpra fektetését, — mely az idők viharai között egyedül lesz képes megőrizni fajunkat a kivészéstől.... Nemzetiségünk ügye az! Ezért áldozunk mindnyáján, a míg nem késő s amíg az áldozat füstje le nem csapódik a földre.

Isten velünk!

Debreczen 1878. okt. 4.

Gróf Csáky Alfons,

a „Déliab“ szerkesztője s kiadó-tulajdonosa.

Helyi tárogató.

A magyar történelem halhatatlan hősei, a 48-iki szabadságharcz bajnokai, az

1849. okt. 6-án

kivégzett 13 vértanu, 29 év óta aluszsa esöndes álmát. Sirjok jeltelen, csak a hazafiui kegyelet viraszt a szentelt hamvak felett.

Örökké gyászos kivégeztetésük 29-ik évfordulóján f. évi október 5-én szombaton reggeli 9 órakor a debreczeni r. kath. templomban gyászistenisztelet fog tartatni.

Mely ünnepélyre a 48/49-iki honvédbajtársakat s a nagy érdemü közönséget tisztelettel meghivja:

A DEBRECZENI HONVÉD-EGYLET.

— **Jótekonny czélú hangversenyt** fognak rendezni e hó 25-én Steinacker Sándor és Hites Lajos urak, mit is az ígérkező műelvezet kellemes előzeül ezennel tudatunk városunk művészetpártoló közönségével.

— **Ifj. Fodor István** ujonnan berendezett temetkezési intézetébe (Rózsatér-szeglet gr. Dégenfeld-féle ház) a mindenszentek és halottak napjának alkalmából igen diszes és jutányos áru gyöngy és érczkoszoruk, valamint bel- és külföldi művirágokból készített sirkoszoruk érkeztek.

— **Szüret.** A Csapó-kertben tegnap nagyban folyt a szüretelés, de egy cseppet sem vig szüret az olyan, a mikor a termés kevés is, meg rothadt is. Az idén még a színbor sem lesz valami híres, hát még annak a csingére!?

— **Nyilatkozat.** A „Déliab“ 38-ik számának borítékán a „Vegyes“ rovatban foglalt „A boldogságról“ szóló cikket a vegyes rovat kezelője (s), Wühl Jákónak a „Nagyvárad“ című lap 1873-ki évfolyamában megjelent egyik közleményéből vette át és ugyanakkor elmulasztá a forrást, melyből merítette, megnevezni; e mulasztását tekintettel az irodalmi ildomra, ezennel sietünk helyrehozni. Debreczen, 1878. okt. 4. A „Déliab“ szerkesztősége

— **Színházi hír.** A debreczeni színész-egyesület központi irodája által fölkérte annak kijelentésére, hogy páholyokra, támlás- és zártszékekre még folyvást lehet bérelni a színházi pénztárnál. Ezzel kapcsolatosan megemlítjük, hogy a páratlan bérlet f. hó 8-án a „47-ik cikk“ című, legujabb francia drámával nyitattik meg, a páros bérlet pedig okt. 9-én „Troubadour“ operával veszi kezdetét.

DEBRECZENI SZÍNHÁZ.

Bérlet- Pentecken, 1878. Október 4-én szünet.
a debreczeni színész-egyesület által adatik:

Az én Vilmosom.

Legujabb életkép, dalokkal 3 szakaszban, 6 képpel. — L'Aronge Adolf „Mein Leopold“ című műve után szabadon magyar színpadra alkalmazta Lászy Vilmos, zenéjét szerző Bial R.

SZEMÉLYZET:

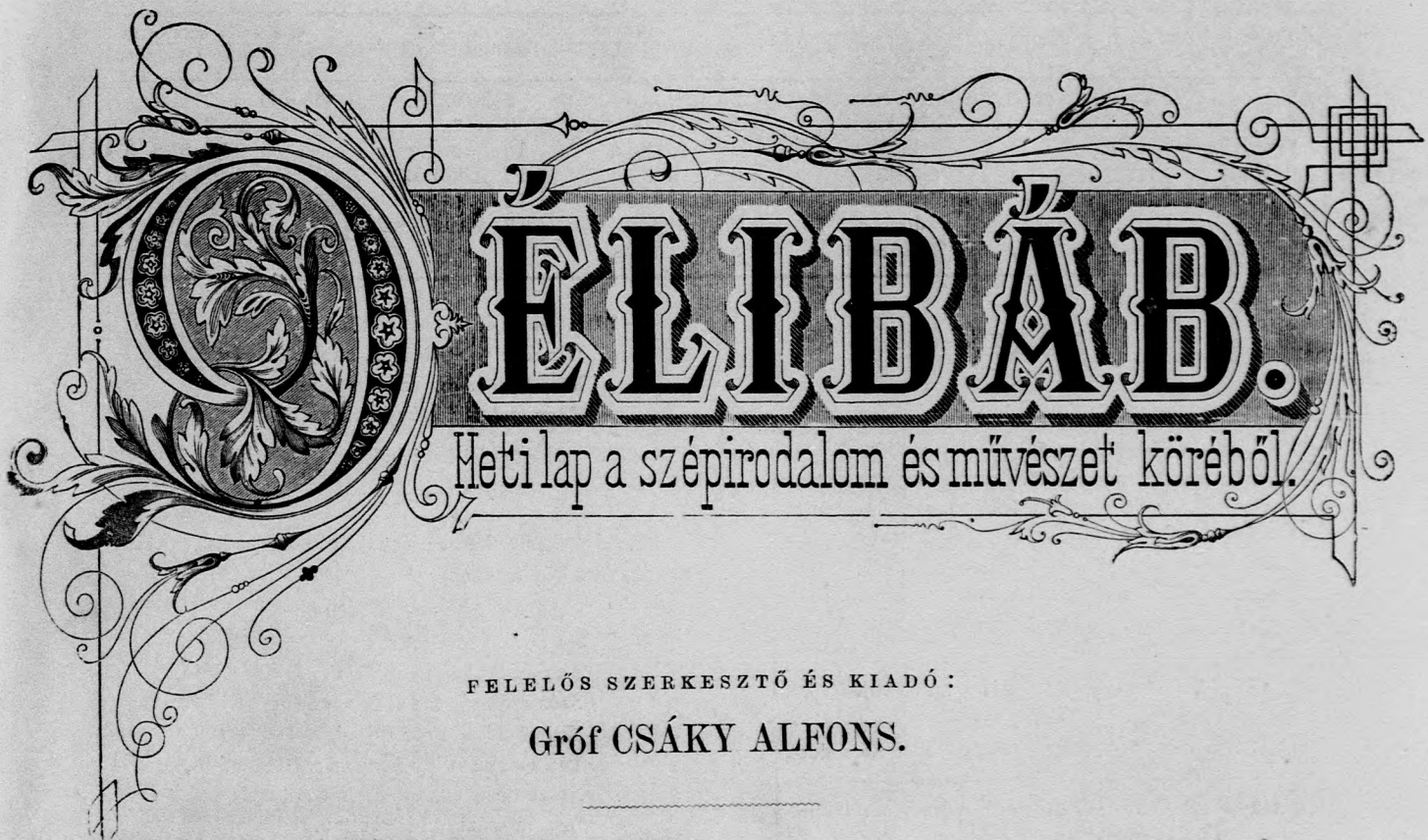
Békely — — Lovászy.	Ribizli)	Szabó K.
Natalia, neje Foltényiné.	Vaczkor) segé-	Horváth.
Emma) Mészáros I.	Lipszki) dek	Takács.
Irma) leányai Lauerné.	Gyula	Derzsi Irma.
Nina) Nyilvai I.	Jenő)	Kis Ilona.
Palacsinta Szatmáry K.	Károly) gyermek.	Takács J.
Czwek Jenő Lászy.	Hidvégi, honv.	Szatmáry Á.
Klári) Törökné.	Pontos, keresk.	Marosi.
Vilmos) gyermek.	Somolygósi ur	Sarkadi.
Rózsa) Takácsné.	Csendes Marcz	Lauer.
Erős Rudolf Benedek.	Husáng	Gyirászin.
	Borbála, neje	Takóné.

Holnap „**TRAVIATA.**“ Opera 4 felv. Zenéje Verditől.

TARTALOM: 1. Vágy. (költ.) Reviczky Gyula. — 2. A pinzelakás. (beszély.) Vértesi Arnold. — 3. Két poéta. Dengi János. — 4. Jácint. (költ.) Majthényi Flóra. — 5. Budapesti levél. — 6. Sakk a királynak. E. Mikes Róza. — 7. Hamis játék. Hackländer. ford. Aradi József. — 8. Tárca Levelek egy szép leányhoz. — 9. Hírek az irodalom művészet és közművelődés teréről. — 10. Debreczeni színház. W. G. — 11. Külföld. — 12. Fővárosi hírek. — 13. Előfizetési fölhívás. — 14. Helyi tárogató.

BORITÉK: Heti naptár. Sakktalány. Szórejtvény. Helyesen megfejtők nevei. Szerkesztői üzenet. Vegyes. Kiadói üzenet.

Laptulajdonosok: Gróf CSÁKY ALFONS és DENGI JÁNOS.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ :

Gróf CSÁKY ALFONS.

Megjelen minden pénteken.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre	6 frt.
Fél évre	3 frt.
Negyed évre	1 frt. 50 kr.

A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz küldendők.

Szerkesztői iroda és kiadó-hivatal: Varga-utca 2256.

Hirdetéseket lapunk számára elfogad HAASENSTEIN és VOGLER hirdetési irodája Budapesten és Bécsben, valamint GOLDBERGER V. Budapesten és kiadóhivatalunk.

DEBRECZEN,

NYOMATOTT A VÁROS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1878.

HETI NAPTÁR.

Október.

Havi és heti nap	Katholikus naptár	Protestáns naptár	Görög-oroszl naptár	Izraeliták naptára	NAP		HOLD	
					kel. o. p.	nyug. o. p.	kel. o. p.	nyug. o. p.
5 Szomb.	Placidus vértanu	Peregrina	23 János fogsága	8 Sab. Tesub.	6	5 5	30 3	18 regg
6 Vasár.	F 17 Olvasóünn.	F 16 Emil	24 A 16 Thekla	9	6	7 5	28 3	39 0 49
7 Hétfő	Justina	Juszi	25 Frozinka	10 Jom kipur	6	8 5	26 3	55 1 57
8 Kedd	Brigitta	Pelagia	26 János	11 Abadiás	6	9 5	24 4	11 3 5
9 Szerda	Dénes, Földes	Földes	27 Kaliszt	12	6	10 5	23 4	25 4 10
10 Csütör.	Borg. Ferencz	Gedő	28 Kariton	13 Abdenego	6	12 5	21 4	41 5 16
11 Péntek.	Filoména	Burkhardt	29 Cyriacus	14	6	13 5	19 4	58 5 21

S AKKTALÁNY.

Kadarecsytól.

(Lóugrás szerént megfejtendő.)

eso	rág.	*U	zott	Há	len	e	mint
gyan	lyo	dát ?	vi	már	a	rom	a
Ked	lyen	Tán	gom ?	ke	mint	tu	tott
té	ko	szó	il	dál	hu	volt	fi
E	ves	ta	azt	kék,	lyák	Lá	dom,
mám!	kvár	zé	Tán	meg	eso	am	po
ko	mü,	ta	néz	az	gár	Ki	kend,
valy	de	mám!	sze	itt	ze	a	bo

SZÁMREJTVÉNY.

Gyöngyikétől.

- 4, 5, 6, Fehér, de mégsem ártatlan,
Éjjel száll a földre halkan,
Ellepi a virágokat,
A mig el nem üzi a nap.
- 1, 9, 8, 8. Sokszor erény, sokszor bün,
A mit napfényre hoz,
Azért őrizd kezeld hün,
Ihletve nyulj ahöz.
- 2, 1, 5, 6. Az orvos meg-meg tapogat,
De nem földöm fel titkodat,
Mert gyakran, ami feltüzel,
A szívnek mélyén hamvad el!
- 1, 2, 3. Ezt teszi ifjuságod és reményed,
Azért olyan rövid az élet.
- 8, 9, 10. Kidobsz, fitymálva tekintesz felém,
Feledve, hogy egykor mi voltam én.
- 7, 8, 8. Halandó! ezt tedd sirodig
S bizony az állad felkopik!

1-10 Itt él az én szívemben is,
Bár nem való, de nem hamis.
Költök, leányok csöndes estén
Könnyel táplálják szívök mélyén.
Megfejtési határidő okt. 11-ke.

A „Déliabáb“ 38-ik számában közlött sakkतालány érteménye a következő:

Babám ne kötekedj velem,
Ha derekad átölelem;
Akkor sikoltás nem járja
Száz csók jár mindkét orczádra
Miljom adta, a sor rajtad,
Tán magad is így akartad;
Nesze harmincz, nesze hatvan,
Orczád százig ki is csattan.

A számrejtvény pedig „Emlék lapok.“ Helyesen a következő t. előfizetőink fejtették meg:

A debreczeni ref. tanítóképezde olvasóköre nevében: Duró János; Györy Zsuzsika, Nemes Ilonka, az első éves papnövendékek Ungvártt, Friedland Berta, Markovits Benő, Buday Vilma, Kálnoki Matild, Nagy István, Tóth Katinka, Fenyves Aranka, Böhm Szerafin, Kövesdy Mariska, Weisz Nina, Hevessy Géza, Vass Flóra, Karász Jenő, Német Berta, Kőrösy Katalin, Herczeg Klára, Vörös Sándor, Lehoczky Biri, Kardos Ferike, Nánassy Erzsike, Hochstätter Irma, Steiner Hermine, Péchy László, Zivuska Ferenczné, Komjáthy Piroska, Halassy Jolán, Kis Erzsike, Fekete Albert, Erdélyi Gyula, Malon Berta, Mikita Elek, K. I. Weber Gyula, Sárközi Ida. Kaizler Katalin.

A szerkesztő üzenetei.

H. T. E. Kolozsvárt. „Halottak napján.“ Hagyjuk örökre pihenni.

Az atya imazsámolya. Nem nekünk való.

B. R. M. Budapesten. A levelet hozzuk — a tárcza cikket is adni fogjuk mielőbb.

Rudnyánszky Gyula Özdögén. A prózát is épen úgy, mint mindent mi öntől jön, szívesen vesszük, hogy a

„Déliabót“ szereti s dicséri — azon nagyon örvendek. Ha Debreczen s vidéke is úgy fogná fel az általam kitűzött czélt — akkor én kellően jutalmazva volnék fáradozásaim és eddigi áldozatkészségemért. Azért, mi levelében személyemre vonatkozik, fogadja kézszerítasomat a távolból is.

W. József Budapest. A kivánt számokat elküldtem.

G. Miksa. Budapest. „Oda van minden“ nemsokára; — kérek egyebeket.

K. Árpád Budapesten. Némi igazítással alkalmilag.

Sz. S. K. Szabadkán. Megküldtük, miért nemult el egészen?

Gyöngyike Eger. Nagysád egészen lekötelezett szíves küldeményeivel, legyen többször is szerencsénk, a lapra nézve intézkedtünk.

W. Jákó. Budapesten. A küldeményért köszönet, a másik ügyben a „Boldogságra“ nézve levelet irunk.

Gy. József. Tudomásul vettük.

Dr. Szemák. Kecskemét. Megküldtem. Kérek én is valamit.

K. Ferencz. Sz. Keresztur. Hasonlat még nem költemény. Az „Őszi alkony“ azonban jönni fog.

Pap Gy. „Bor közben“ nem közölhető.

Miután a sakk-, szám-, szó- és betű-talányoknak fogycatékán vagyunk, fölkérjük azon t. munkatársakat és munkatársnőket, — kik lapunkat ezekkel ellátták, miszerént ily küldeményekkel mielőbb megörvendeztetni sziveskedjenek.

V e g y e s.

(s) **A légy.** Kevéssel ezelőtt szólta m az „örök szüzek“-ről, vagyis a méhek egy neméről, most szólni fogok a légyről. Már ugyan kit érdekelne egy légy! Mit törődünk mi egy légygyel, mely oly mélyen áll alattunk! Hisz kezünk egyetlen ütésével nem ötot, hanem százat semmisithetünk meg. — Mi emberek csak a szellemet vesszük tekintetbe, ezen nyugtalan valamijét a világ egyetemnek; de hallott-e valaki a légy szellemi tehetségeiről beszélni? Bizonyára nem.

Mindenesetre kissé furcsa dolog a légy szellemét kutatni, mikor még az emberi szellemet, — a szellemek e legnagyobb szerűjét is merész vállalkozás bonczkés alá venni! Korunk egyszerűen hatalmas semminek nevezi s e mellett így okoskodik: mutasd meg az agyvelőt s megmondom, milyen a szellem. Mi egy hangya, egy méh, vagy egy pók? Minden esetre igen kicsiny lények, de elég nagy ellenérv annak, ki az agyvelő sulya szerint akarja igazságosan mérni a szellemet, értelmiséget, erélyt és kedélygazdagságot!

Szaporítsuk ez egyszer azon „szórszálhasogatók“ számát, kik a bölcselkedés e nemének ellentmondanak, midőn a rovarvilág e páriáját, a legyet agyvelő és szellem dolgában közelebbről megvizsgáljuk. De vajjon e figyelmes vizsgálat nélkül is nem értelmes lény-e a légy? Hisz számtalanszor halljuk emliteni: „szemtelen légy“, „gonosz légy“, sőt „ostoba légy“-ről is hal-

lunk, de ennek csak annyiban tulajdonítható fontosság, amennyiben ez utóbbi kifejezés mindig arra száll vissza, ki ezt bosszuságában használja. De a fentebbi kifejezések ép ez állat értelmisége mellett tesznek tanúságot, mert „szemtelenség“, „gonoszság“, nem képzelhető bizonyos szellemi erély nélkül.

De hogyan kezdjünk munkánkhoz, hogy boncztanilag is kimutassuk, miszerént a légynek is van szellemi tehetsége? Kis szakismeret és finomsággal szét-hasítjuk a röpkedő teremtmény kis testét s a gorszó segélyével — bár kissé bajosan — de mégis vizsgáljuk idegrendszerét. Ne tessék nevetni, hogy mi legyet bonczolunk és idegeit keressük! Nem csomó-keresés ez a kákán! A légy — megvalljuk — sok olyannal nem bir ugyan, mivel a teremtés első lényé az ember, így p. o. hasztalan keressük máját, lépét, vese és gyomornyálka mirigyzeit, sőt véredénynyel ellátott központi szívet sem találunk. — De van mégis elég szerve; mindenek előtt igen pompás és egész testét átjáró légesöve van, fehér vízzel telt belüregi, nem megvetendő izmai, sőt mi több, még idegei is. Ezt nem lehet tagadni, hisz gorszó szemmel világosan láthatjuk, most csak az a kérdés, lehet-e igazságos párhuzamot huzni szellemi tehetsége és idegei mennyisége között? Megtalálva az idegeket, tovább megyünk; finom metszéssel ketté vágjuk fejét, de sem a kis, sem a nagy agyvelőnek nyomát sem találjuk, sőt azon agyvelő-részekre sem akadunk, melyek az embernél és némely okosabb állatnál nélkülözhetleneknek tartanak s melyek közül egyik, az akarat létrehozója, másik az itélő tehetsége, mások végre a beszélés szerveinek kiindulási pontja stb... Ami a beszélés szerveit illeti, azokról — isten neki! — előre is lemondunk a néma légnél, melynek egyhangu zümmögése ugy sem nagy erőfeszítésbe kerül. Általában az ideg rendszerből a légy agyában csak egy csomót találunk; egész testén azon kívül egy finom ideg-csomózat szövete húzódik végig.

De hogyan határozzuk meg e csekélységet? — A legfinomabb mértékkel sem mérhetjük meg súlyát, ami pedig a szövetét (structura) illeti, arról sem sokat mondhatunk, mert nem különböztethetünk meg benne külön szürke és fehér idegállományt, sőt külön központi idegrendszerrel sem szólhatunk. Elég azonban annyit tudnunk, hogy a légynek vannak idegei! E tekintetben sokkal szerencsésebb az ázalagoknál, melyek éppen semmi ideggel sem birnak. — Daczára e csekély mennyiségű idegnek, a legyek mégsem szellem nélküliek. Hisz az ember sem mind szellemű és jó lélekkel állíthatjuk, hogy szellem dolgában a légy sok meleg vérű állattal kiállja a versenyt. De hát ha még akarat és bátorsága is van! Nézzük csak!

Ebéd után siestát tartandó, a pamlag vankosára hajtod fejedet, mire az emberi kigőzölgést érezve, csakhamar közeledben terem egy barátságos légy és izzadt bőrödre törekszik. Minden legcsekélyebb mozdulatoddal elzavarod ugyan, de ő csakhamar visszatér. Kezredre, sőt hálántékodra mer szállni, habár meg tudja itélni helyzete veszélyét. Csak életét nem meri kockáztatni. A közönséges szobai légnél valóságos ön-

kénytes elhatározásnak mondható, hogy ha künn van, erővel be akar jutni; ellenben számtalan más légyfaj inkább a virágokon repked ide s tova. — Ez azonban korántsem pusztán szokás, hanem valóságos akarat, mely küzd minden akadályal. Figyeljük csak meg a kék dongó legyet, mely véletlenül szobánkba vetődött, csakhamar vakon neki rohan az ablaknak, hogy kijuthasson. A szilárd és átlátszó anyag tanáról azonban még nem levén tiszta fogalma, az ablak üveget nem tartja másnak hitvány „semminél“. Magát többször megütve, újból neki indul, azaz bár feltalálta az akadályt, mégis küzd ellene. Szárnyait kiterjesztve, mintegy kifurni törekszik fejével. — Ha egy helytt nem megy semmire, megkísérli más helyütt s csak nagysokára enged a „tények hatalmának.“ Mindenesetre több akaratere, mint milyet némely könnyelmű ember tanusít.

Igen világosan tapasztalhatjuk a szilárd akaratot az uti légynél, midőn jobb dologra érdemes erélylyel üldözi a szegény vándort. Hát kocsin ülve, ki ne látta volna valaha a bögyölyt, mely a gyorsan futó lovak hátát tüzi ki működése mezejével? A szegény ló majd farka legyintésével, majd megrázkódással hajtja el őket magáról, de mit sem használ igyekezete, pillanat alatt ismét hátán tere mnek. Az erdőben futó vadat, vagy a legelő barmot szintén a bögyölyök nyugtalanítják s hiában igyekeznek az állat szaladással menekülni előlük, utána repülnek, mindaddig, míg el nem érik, hogy háttára ülve, kényelmesen szihassák vérét s tojásait a szegény állat bőre alá vagy orrlyukába rejthesse. Szóval oly kitartó akaratere tanusítanak, melyet, ha embernél tapasztal az élettan művelője, azt következteti, hogy az e tulajdonságoknak megfelelő agyrészek igen nagy mértékben vannak kifejlődve.

Bátorsága a mameluknak is van, de a légynek e bátorságához még igen finom ítélő tehetség is járul. Több szabadban élő légy faj igen szeret verőfényes napon a leveleken ülve sütkérezni, mi által egy bizonyos bokrot, sőt levelet igen megkedvelnek. Ha feljűk közelünk, csakhamar elrepülnek, de nem messzire, hogy miheylt ismét nyugodtan állunk, ők is csakhamar elfoglalhassák kedvelt helyüket. Ha kezűnk kiterjesztjük, hogy megfogjuk, a légy csakhamar észreveszi szándékunkat s tova repül; azonban még veszen magának annyi bátorságot, hogy visszatérjen. Ha most újból úgy utána kapunk, hogy talán meg is érintjük, akkor már tudja, mihez tartsa magát s hasztalan várjuk visszatértét.

Hogy jó emlékező tehetségük is van s tudnak a velük történekből tapasztalást szerezni, legjobban megláthatjuk a közönséges szobai légynél, ha nem rösteljük a kis állatkát hosszasan megfigyelni. Ismervén kezűnk veszélyes hatalmát, mert már talán gyakran használtuk fegyverül ellene, — nem mer olyankor alkalmatlankodni, midőn kezűnk szabad, hanem annál inkább, ha irunk vagy ha ebéd után szemeinket behunyva tehetlenül fekszünk a pamlagon; csakhamar elő zümmög, homlokunkra, arcunkra és orrunkra

ül és nem hagy nyugodni. Amint felkelünk — — már elrepült! — De alig hunyjuk ismét be szemeinket, alig hallható ismét az író tóll serczegése, már ismét előbbi helyeiken vannak, de szárnyaik ismét gyorsabak, mint az életüket megsemmisíteni akaró kéz. Mindig tudják magukat mihez tartani, például falun a fuladt levegőjű paraszt szobákban fesztelenebbül érzik magukat, a békés lakóhoz pár lépéssel közelebb mernek tolakodni, mint a nagy városokban, hol minduntalan üldöztötnek. Hanem próbálja csak meg a városi egy ideig engedékenyen banni a legyekkel, csakhamar felfogják helyzetüket és ép oly szentelenül viselendik magukat mint falun.

Ezek mind oly szellemi tulajdonságok, melyek kiművelhető szellem jelenlétére mutatnak, mely nem is oly igen csekély.

Gondoskodnak életükről, de gondoskodnak rend és tisztaságról is, mely mindkét tulajdonság szép erény. Ismeretes, hogy tisztogatja magát a légy, szőrrel fedett hátulsó lábait kefeként huzza végig szárnyain, első lábait pedig fején. De korántsem gondoljuk ám, hogy ezt csupán azon okból teszi, mert a reá szállott por talán alkalmatlan neki: bőre nem bírván idegekkel a port csak úgy nem érzi, mintha nekünk kabátunkra szállott volna egy légy, vagy pedig körmünkre a por. De minderre mégis azt mondja a világ, hogy ösztön és semmi egyéb, Egész teste át és át van hatva légesövekkel, tehát kell, hogy azokat a por általi bedugulástól megóvjva. Igen ám dehát miért tisztogatja akkor szárnyait is, melyen nincsenek légesövek? Mindent az „öztön“-re tukmálni oly szokás, melylyel tudományunk hiányait szoktuk befoltózni. Ösztönnek nevezik egy légyfaj azon csudálatos ügyességét is, hogy a víz felületére rakott tojásait saktábla alakulag összerakja, hogy el ne merüljenek; ösztön tehát az is, hogy el tudja találni, hova helyezze tojásait, hogy pondrói azonnal találhassanak élelmet, miheylt a tojásból kibujnak. A syrphus légy a falevelekre rakja petéit, hol kikelt pondrói az ott levő élődsi állatokat emésztk fel. Szóval a szülők annyira előre látók, hogy utódjaikat nem hagyják az élelem után fáradni.

Hogy a légy mindig csak egy bizonyos anyagot használ élelmül, egyik p. o. a virágokat, másik pedig más állatok ételmaradékait, az teste alkotásában rejlik; hogy azonban az anyák még azt is eltalálják, mi a legmegfelelőbb élelem pondróik részére, itt már megszűnik bölcseségünk. Mi a „vele született tulajdonság“ mi az „öztön“? Ez még a titokszerűség fátyola alatt van. E pár sor szörszálhasogatás, reméljük, némileg megkísértette a fátyol alá pillantani, hol van a válaszfal az állati és gondolkozó szellem közt.

Kiadói üzenet.

— Felkérjük t. vidéki előfizetőinket, hogy az elmúlt és a f. évnegyedre vonatkozó előfizetési pénzeket mielőbb kiadó-hivatalunkhoz beküldeni sziveskedjenek.

Laptulajdonosok: Gróf CSÁKY ALFONS és DENGİ JÁNOS.